

**РЕЦЕНЗИЯ НА КНИГУ СОКОЛОВА Д.В.
«ТАВРИДА, ОБАГРЕННАЯ КРОВЬЮ. БОЛЬШЕВИЗАЦИЯ
КРЫМА И ЧЕРНОМОРСКОГО ФЛОТА
в марте 1917 — мае 1918 г.» (Москва, Посев, 2013. — 272 с.).**

В даній рецензії робиться аналіз монографії Д. Соколова, присвячений проблемам історії Криму періоду революції, вивченню жахів першої хвилі «червоного терору», котра панувала на території півострову наприкінці 1917 — на початку 1918 рр.

***Ключові слова:** Крим, революція, громадянська війна, Республіка Тавриди, «червоний терор», ЧК.*

Проблемам історії Криму періоду революції та початку 20-х років присвячена велика кількість різноманітних видань. Проте історія «червоного терору», який весь цей час панував на Кримському півострові, у вітчизняній літературі радянських часів не знаходила висвітлення.

Проте не можна говорити, що і в зарубіжній історіографії ця тема залишалася «terra incognita». Невдовзі після закінчення громадянської війни з'явилися перші книги в котрих висвітлювалися страхотливі події «червоного терору». Це, передовсім, такі видання як «Окаянные дни» І. Буніна, «Другие берега» В. Набокова, «Солнце мёртвых» І. Шмельова, робота С. Мельгунова «Красный террор в России. 1918–1923». Матеріали, які стосувалися цієї проблематики, з'являлися також в багатьох мемуарах емігрантів, які мешкали за межами радянської Росії. Ці свідчення тих, хто сам брав участь у тогочасних подіях й бачив всі жахи «червоного терору», як то кажуть, на власні очі, були більш ніж промовистими. Проте ця література була заборонена в Радянському Союзі.

Про «червоний терор» у вітчизняній історіографії почали відкрито говорити лише з приходом політики гласності. За роки, що пройшли з того часу вийшло багато журнальних та газетних статей, брошур, матеріалів різноманітних конференцій, книг, присвячених цієї проблематиці. І зараз прізвища В. Брошевана, В. та О. Зарубіних, В. Петрова, Д. Урсу, С. Філімонова, Д. Омельчука, М. Акулова, Л. Вакатової, Н. Шевцової, С. Юрченка, М. Шитюка, С. Білоконя та ін., які вивчали цю тему, добре відомі дослідникам. Автор цих рядків також доклала зусиль для висвітлення «білих плям» в цієї галузі. Проте, незважаючи на досить широке вивчення проблеми «червоного терору», ця проблематика все ще зберігає певну кількість «білих плям».

Тема «червоного терору» в Криму під час громадянської війни та після остаточної перемоги більшовиків викликає неабиякий інтерес з боку дослідників історії Криму. Адже цей шар історії краю мав величезне значення для долі багатьох мешканців півострова.

Однією з робіт, котра спрямована саме на «викорінення» цих «білих плям» в історії Криму є книга Д. Соколова.

Праця Д. Соколова також присвячена подіям, пов'язаним з цієї страхливою темою. Проте у власній роботі він зупинився лише на так званій «першій хвилі» терору, яка прокотилася по півострову наприкінці 1917 — першій половині 1918 рр. Можна сказати, що ця праця присвячена цілісному вивченню завоювання більшовиками влади в Криму: від поступового встановлення контролю над широкими масами в березні–жовтні 1917 р. до збройного захоплення влади на півострові у січні 1918 р. й подальшого падіння режиму воєнно-комуністичної диктатури навесні того ж року.

Читаючи цю книгу, можна побачити, що автор використав широке коло різноманітних джерел. Це й архівні матеріали, й мемуари тих, хто на власні очі бачив весь той жах на Кримському півострові. Активно використана також наукова й художня література. Завдяки цьому рецензоване видання, написане на основі величезної документальної бази (багато документів введені до кола опублікованих джерел вперше) є помітним явищем у вітчизняній історіографії. Тому ця праця не може не викликати інтересу у всіх, хто цікавиться історією Криму.

Книга складається з двох частин. В першій — «Шлях до пекла» висвітлюються загальні питання всіх складових, які забезпечували «впровадження» в Криму «червоного терору». Розглядається, як саме відбувалися важливі етапи у «справі більшовизації краю», як то поступове розкладання армійських та флотських частин під час більшовицької «боротьби за маси», перетворення досить спокійних мешканців краю у фанатиків ідеї, котрі згодом залили Крим кров'ю. Висвітлюються аспекти співробітництва кримських більшовиків з московським керівництвом як до, так й після жовтневого перевороту 1917 р.

В другій частини книги «Хроніка жаху» наведені дані, що стосуються подій, котрі відбувалися в основних містах півострова (Сімферополі, Джанкої, Керчі, Феодосії, Ялті, Севастополі, Євпаторії, Бахчисаряї та ін.). Слід зазначити, що автор ілюструє свою розповідь як витягами з унікальних свідочств сучасників й прямих учасників тих страшних подій, так й архівними документами. Окрім цього в книзі використано величезну кількість різноманітних фотографій, котрі додають їй більшу цінність.

Окремо у роботі підіймаються питання, що стосуються фізичного знищення представників військового та цивільного населення усіх верств, нехтування більшовицьким керівництвом міжнародних конвенцій щодо полонених, широко поширеної практики катування заарештованих, використання інституту закладників та застосування щодо них практики розстрілів. Подані дані недвозначно засвідчують про той розгул більшовицької диктатури й нехтування найважливіших законів міжнародного гуманітарного права, який панував на Кримському півострові у цей час, й котрий невдовзі призвів до ще більших жахів «червоного терору» 1920–1921 рр.

Слід додати, що це видання розраховане на велике коло дослідників — від працівників науки та освіти до студентів і всіх тих, кого цікавить історія.

**Рецензию на книгу Соколова Д.В. «Таврида, обгаренная кровью. Большеви-
зация Крыма и Черноморского флота в марте 1917 — мае 1918 г.» (Москва, Посев,
2013. — 272 с.)**

*В данной рецензии проводится анализ монографии Д.Соколова, посвящённой
проблемам истории Крыма периода революции, изучению ужасов первой волны
„красного террора“, которая захлестнула полуостров в конце 1917 — начале 1918 гг.*

Ключевые слова: Крым, революция, гражданская война, Республика Тавриды,
«красный террор», ЧК.

**Review Соколова Д.В. «Таврида, обгаренная кровью. Большевизация Крыма и
Черноморского флота в марте 1917 — мае 1918 г.» (Москва, Посев, 2013. — 272 с.)**

*The present review analyzed Sokolova's monograph devoted to history of Crimea during
revolution. The author investigated the horrors of first wave of «red terror» that cover the
whole peninsula at the end 1917 — at the beginning of 1918.*

Keywords: Crimea, revolution, civil war, republic Tavrída, «read terror», ChK.